

केशव दत्त बडूको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली
केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको
प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

ईश्वर दत्त भट्ट

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रि.वि.मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको एम.ए. दोस्रो वर्षका छात्र श्री इश्वर दत्त भट्टले 'केशव दत्त बडूको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति २०६८/३/१६

.....
सह.प्रा. डा. लक्ष्मण प्रसाद गौतम
शोध निर्देशक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर, काठमाडौं

(क)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्र श्री ईश्वर दत्त भट्टले नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रका लागि प्रस्तुत गर्नु भएको 'केशव दत्त बडूको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन' नामक शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध पत्र मूल्याङ्कन समिति

१. विभागीय प्रमुख

प्रा.डा.देवी प्रसाद गौतम

२. शोध निर्देशक

सह.प्रा.डा. लक्ष्मण प्रसाद गौतम

३. बाह्य परीक्षक

एकनारायण पौड्याल

मिति २०६८/३/२१

कृतज्ञता-ज्ञापन

प्रस्तुत 'केशव दत्त बडूको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र त्रि.वि. मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु डा.लक्ष्मण प्रसाद गौतमज्यूको कुशल निर्देशनमा मैले तयार पारेको हुँ । आदरणीय गुरुको प्राज्ञिक तथा व्यावहारिक व्यस्तताका बावजुत पनि कुशल निर्देशन, सल्लाह, सुझावले यो शोधपत्र सम्पन्न हुन सकेको हो । आदरणीय गुरुको यो स्तुत्य कार्यका लागि सर्वप्रथम उहाँप्रति श्रद्धाभाव प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधकार्य गर्नका लागि विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी अनुसन्धानको ढोका खोलीदिनु हुने विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु प्रा. राजेन्द्र सुवेदीप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । साथै विभागका सम्पूर्ण गुरुहरुप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय परिवार, नेपाली केन्द्रीय विभागको विभागीय पुस्तकालयप्रति, शोधनायक र अन्य व्यक्तित्वहरुप्रति पनि हृदयतः कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

आय आर्जनका लागि आफ्नो श्रम र पसिना खर्च गरी मलाई यस अवस्था सम्म आइ पुग्नका लागि हरेक कोणबाट प्रेरणा र सहयोग गर्नु हुने मेरा आदरणीय स्व.बुबा विशान दत्त भट्ट, स्व.जेठी आमा कलावतीदेवी भट्ट र आमा जमुनादेवी भट्ट तथा दाजु भाउजूप्रति आजीवन ऋणी छु । यसका साथै अध्ययनलाई अगाडि बढाउन आवश्यक सहयोग गर्नु हुने जेठा दाजुहरु र दिदी भिनाजुहरुप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा मलाई यथासक्य सहयोग गर्ने भाइ अमर भट्ट र मेरा सहपाठी मित्रहरु वासुदेव जोशी, गोपाल प्रसाद, जोशी बसन्त जोशी लगायतलाई सम्भन्नु आफ्नो कर्तव्य ठान्दछु । साथै यस शोधलाई प्रिन्ट लेआउट गरिदिने दुर्गा कम्प्युटरप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्तमा विभागीय मूल्याङ्कनका लागि प्रस्तुत शोध पत्र नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष पेस गर्दछु

शैक्षिक सत्र २०६५-०६६
क्रमाङ्क २८१५८९
मिति २०६८/३/१५

शोधार्थी
ईश्वर दत्त भट्ट
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद

शोध परिचय

१.१ शोध शीर्षक	१
१.२ विषय परिचय	१
१.३ समस्या कथन	१
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	२
१.५ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.६ अध्ययनको औचित्य	४
१.७ शोधकार्यको सीमाङ्कन	५
१.८ सामाग्री सङ्कलन तथा शोध विधि	५
१.९ शोधपत्रको रूपरेखा	५

दोस्रो परिच्छेद

केशव दत्त बडूको जीवनी र व्यक्तित्व

२.१ वंश परम्परा	६
२.२ जन्म र जन्म स्थान	६
२.३ बाल्यकाल	६
२.४ शिक्षा दीक्षा	७
२.५ व्रतबन्ध तथा विवाह	७
२.६ सन्तान	७
२.७ आर्थिक स्थिति र बसोबास	८
२.८ कार्य क्षेत्रमा प्रवेश र जागिरका क्षणहरू	८
२.९ भ्रमण	९

२.१० रुचि	९
२.११ शारीरिक व्यक्तित्व र स्वभाव	१०
२.१२ सामाजिक कार्यहरु	१०
२.१३ लेखनका निम्ति प्रेरणा र प्रभाव	११
२.१४ लेखन कार्यको प्रारम्भ	११
२.१५ प्रकाशित पुस्तकाकार कृति	११
२.१६ व्यक्तित्वका प्रमुख पाटाहरु	१२
२.१६.१ साहित्यकार व्यक्तित्व	१३
(क) कवि व्यक्तित्व	
(ख) द्रष्टा व्यक्तित्व	
२.१६.२ साहित्येतर व्यक्तित्व	१४
(क) सामाजिक तथा धार्मिक व्यक्तित्व	
(ख) अभिभावक व्यक्तित्व	
२.१७ जीवनी व्यक्तित्व र साहित्य लेखन बीच अन्तर सम्बन्ध ।	१५

तेस्रो परिच्छेद

केशव दत्त बडूको काव्य-यात्रा र प्रवृत्ति

३.१ विषय प्रवेश	१६
३.२ काव्य यात्रा	१६
३.३ केशव दत्त बडूका काव्ययात्राको चरण विभाजन र प्रवृत्ति	१६
३.४ निष्कर्ष	१९

चौथो परिच्छेद

केशव दत्त बडूका काव्य कृतिहरुको विश्लेषण

४ विषय प्रवेश	२०
४.१ नमस्कार भनिदिउँला खण्डकाव्यको विश्लेषण	२०-३३

४.१.१ परिचय	२०
४.१.२ कथावस्तु	२१
४.१.३ विषयवस्तु	२४
४.१.४ सहभागी/पात्र वा चरित्र	२४
४.१.५ परिवेश	२७
४.१.६ उद्देश्य	२८
४.१.७ दृष्टिविन्दु	२९
४.१.८ भाषा	३०
४.१.९ शैली	३१
४.१.९.१ बिम्ब	३१
४.१.९.२ प्रतीक	३२
४.१.९.३ अलङ्कार	३२
४.१.९.४ लयविधान	३३
४.१.१० निष्कर्ष	३३
४.२ पानी नै जीवन खण्काव्यको विश्लेषण	३४- ४६
४.२.१ परिचय	३४
४.२.२ कथावस्तु	३५
४.२.३ विषयवस्तु	३६
४.२.४ पात्र विधान	४०
४.२.५ परिवेश	४१
४.२.६ मूलभाव वा उद्देश्य	४१
४.२.७ दृष्टिविन्दु	४२
४.२.८ भाषा	४३
४.२.९ शैली	४३
४.२.९.१ बिम्ब	४४
४.२.९.२ प्रतीक	४४

४.२.९.३ अलङ्कार	४४
४.२.९.४ लयविधान	४५
४.२.१० निष्कर्ष	४६
४.३ नौरङ्गे साहित्य कविता सङ्ग्रहको विश्लेषण	४६- ६३
४.३.१ परिचय	४६
४.३.२ नौरङ्गे साहित्य कविता सङ्ग्रहका कविताहरुको वस्तु विश्लेषण	४७
४.३.३ सहभागी वा पात्र	५७
४.३.४ परिवेश	५८
४.३.५ उद्देश्य	५९
४.३.६ दृष्टिविन्दु	६०
४.३.७ भाषा	६१
४.३.८ शैली	६१
४.३.९.१ विम्ब	६१
४.३.९.२ प्रतीक	६२
४.३.९.३ अलङ्कार	६२
४.३.९.४ लयविधान	६३
४.४ बारव्यङ्ग्य कविता सङ्ग्रहको विश्लेषण	६५- ८३
४.४.१ परिचय	६५
४.४.२ बारव्यङ्ग्य कविता सङ्ग्रहका कविताहरुको वस्तु विश्लेषण	६५
४.४.३ बारव्यङ्ग्यमा सहभागिता/पात्र	७५
३.४.४ परिवेश	७६
४.४.५ उद्देश्य	७७
४.४.६ दृष्टिविन्दु	७८
४.४.७ भाषा	८०
४.४.८ शैली	८१
४.४.९.१ विम्ब	८१

४.४.९.२ प्रतीक	८१
४.४.९.३ अलङ्कार	८२
४.४.९.४ लयविधान	८३
४.५ हिन्दी भाषमा लेखिएका कविताहरुको सामान्य परिचय	८४
४.६ निष्कर्ष	८५

पाँचौं परिच्छेद

उपसंहार

५.१ सारांश	८६
सन्दर्भ सामग्री	८९

सङ्क्षेपीकृत रूप

इ.स.	=	इस्वी सम्बत्
गा.वि.स.	=	गाउँ विकास समिति
त्रि. वि	=	त्रिभुवन विश्व विद्यालय
ने.रा.प्र.प्र.	=	नेपाल राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठान
प.सं.	=	पहिलो संस्करण
पृ.	=	पृष्ठ
प्र.अ.	=	प्रधानाध्यापक (प्रधान अध्यापक)
प्रा.	=	प्राध्यापक
प्रा.डा.	=	प्राध्यापक डाक्टर
वि.पु.	=	विद्यार्थी पुस्तक
वि.सं.	=	विक्रम सम्बत्
शि.	=	शिक्षक
सम्पा.	=	सम्पादक